

ВІДГУК ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА

доктора юридичних наук, професора кафедри міжнародного та кримінального права

Національного університету «Львівська політехніка»

Гарасиміва Тараса Зеновійовича

на дисертацію Іл'юка Дмитра Дмитровича

на тему «Судова влада і громадськість: концепт взаємодії»,

подану на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право»

за спеціальністю 081 «Право»

Актуальність теми дисертації. Питання взаємодії судової влади та громадськості є одним із ключових у контексті розвитку України як правової демократичної держави, що прагне до європейської інтеграції та зміцнення верховенства права. Судова влада відіграє центральну роль у захисті прав і свобод громадян, забезпеченні законності та справедливості, але її ефективність і легітимність значною мірою залежать від рівня довіри суспільства. В Україні, де історично склалася проблема недовіри до судів через корупцію, непрозорість процедур і політичний вплив, актуальність теми дослідження важко переоцінити.

Дисертація Іл'юка Д. Д. присвячена розробці концептуальних засад взаємодії судової влади та громадськості через трирівневу модель, що включає комунікативний, інтеграційний та інституційний рівні. Такий підхід є своєчасним, адже в умовах сучасних викликів – воєнного стану, економічної нестабільності та необхідності гармонізації українського права з європейськими стандартами – судова система потребує механізмів, які б підвищили її прозорість, підзвітність і доступність для громадян. Актуальність роботи підсилюється тим, що вона пропонує не лише теоретичне осмислення проблеми, а й практичні рекомендації, які можуть бути використані в процесі судової реформи.

У країнах Європейського Союзу взаємодія судів із громадськістю є важливою складовою демократичного правосуддя. В Україні подібні практики перебувають на початковому етапі розвитку, що робить дослідження здобувача не лише актуальним, а й необхідним для осмислення шляхів адаптації зарубіжного досвіду до національних реалій. Таким чином, тема дисертаційного дослідження має як теоретичне, так і практичне значення, відповідаючи сучасним потребам правової науки та суспільства.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій. Дисертація Іл'юка Д. Д. вирізняється чіткою постановкою наукової проблеми – обґрунтування концептуальних засад взаємодії судової влади та громадськості через створення трирівневої моделі – та логічною структурою її вирішення. Автор сформулював мету дослідження: розробити теоретичні основи цієї взаємодії та запропонувати практичні рекомендації для вдосконалення судової системи. Для досягнення мети визначено низку завдань: розкрити зміст поняття та форм взаємодії судової влади і громадськості; проаналізувати сутність поняття «громадськість» у контексті функціонування судової влади; визначити специфіку комунікаційних основ взаємодії судової влади і громадськості; охарактеризувати практичні аспекти комунікативної взаємодії судової влади і громадськості; з'ясувати правові основи інтеграційної взаємодії у відносинах партнерства; проаналізувати правове регулювання суду присяжних; розглянути правове регулювання мирових судів; дослідити інституалізацію громадськості у відносинах взаємодії із судовою владою; окреслити позицію стосовно громадського контролю за діяльністю судової влади.

Методологічна база дослідження є різноманітною: використано теоретичний аналіз для визначення понять, порівняльно-правовий метод для оцінки зарубіжного досвіду, системний підхід для моделювання взаємодії. Емпірична основа включає Конституцію України, закони про судоустрій і статус суддів, судову практику, а також зарубіжні джерела, що забезпечує міцну базу для висновків. Наприклад, у першому розділі «Комунікативна

взаємодія судової влади і громадськості» (с. 20-60) автор аналізує комунікативну взаємодію, спираючись на нормативні акти та приклади роботи судів із громадськістю в Україні та за кордоном. У другому розділі «Інтеграційна взаємодія судової влади і громадськості» (с. 65-119) досліджено інтеграційну взаємодію через інститути суду присяжних і мирових суддів, підкріплюючи аналіз порівнянням із англосаксонськими та континентальними системами. Третій розділ «Інституційна взаємодія судової влади і громадськості» (с. 123-165) присвячений інституційній взаємодії, де автор обґрунтовує необхідність громадського контролю через Раду правозахисних організацій.

Обґрунтованість наукових положень підтверджується широким спектром джерел: 153 найменування в списку літератури, включаючи праці вітчизняних і зарубіжних авторів, нормативні акти та судову статистику. Автор демонструє вміння критично аналізувати джерела, полемізувати з іншими дослідниками (наприклад, уточнюючи підходи до поняття «громадськість» у працях Б. Гребенюка чи В. Московця) і надавати пропозиції. Висновки логічно випливають із проведеного аналізу, а рекомендації щодо впровадження інформаційно-медійних центрів, реформи суду присяжних є обґрунтованими та адаптованими до українських реалій.

Водночас методологія могла б бути доповнена кількісними методами, такими як статистичний аналіз ефективності суду присяжних в Україні чи опитування громадян про довіру до вітчизняних судів. Це додало б емпіричної глибини висновкам, особливо в практичній частині. Проте загалом обґрунтованість положень є високою, що підтверджує фаховий рівень здобувача.

Наукова і практична цінність дисертації. Наукова цінність роботи полягає у розробці тривірневої моделі взаємодії судової влади та громадськості, що є новим внеском у теорію права. Автор пропонує системний підхід до осмислення цього складного процесу, уточнює поняття «громадськість» у судовому контексті (с. 20-33), розмежовуючи її активну та

пасивну форми, і обґрунтовує нові механізми співпраці. Наприклад, ідея створення інформаційно-медійних центрів (с. 41-60) є інноваційною відповіддю на проблему низької обізнаності громадян про судові процеси. Пропозиція реформування суду присяжних (с. 77-93) із розширенням повноважень і підготовкою громадян також вирізняє роботу на тлі інших досліджень.

Практична значущість дисертації проявляється в рекомендаціях, які можуть бути використані для вдосконалення судової системи України. Створення інформаційно-медійних центрів може підвищити прозорість судів, реформа суду присяжних – зміцнити довіру громадян, а Рада правозахисних організацій (с. 146-165) – забезпечити ефективний громадський контроль. Ці пропозиції мають потенціал для застосування в нормотворчій діяльності, зокрема при розробці змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів», а також у правозастосовній практиці судів і громадських організацій.

Результати дослідження апробовано в 10 публікаціях: 5 статей у фахових виданнях України та 5 тез конференцій, що відповідає вимогам до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії. Публікації охоплюють ключові аспекти роботи (проблематика комунікативної взаємодії, суду присяжних, громадського контролю), що свідчить про їх повноту та належну апробацію. Анотація чітко відображає зміст дослідження, відповідаючи встановленим стандартам.

Теоретична цінність роботи полягає в тому, що вона створює основу для подальших досліджень взаємодії судів із громадянським суспільством, а практична – у наданні інструментів для реформування судової системи в напрямі відкритості та демократизації. Таким чином, дисертаційне дослідження Іл'юка Д. Д. має значний науковий і прикладний потенціал.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації. Позитивно оцінюючи дисертацію, вважаю за доцільне висловити деякі зауваження, які мають дискусійний характер і спрямовані на вдосконалення проведеного дослідження:

По-перше, щодо недостатньої уваги до впливу політичних факторів на взаємодію судової влади та громадськості.

У третьому розділі дисертації «Інституційна взаємодія судової влади та громадськості» (с. 123-165) автор аналізує інституційну взаємодію, зокрема через механізми громадського контролю, але недостатньо уваги приділяє впливу політичних факторів на цей процес.

В Україні судова система часто зазнає політичного тиску, що впливає на сприйняття судів громадськістю та ефективність їхньої взаємодії. Наприклад, у постреволюційний період 2014-2019 років резонансні справи (такі як справи Майдану) супроводжувалися політичними спекуляціями, що підривало довіру до правосуддя. У Польщі, де громадянське суспільство активно взаємодіє з судами, політичний вплив також створює виклики, але там розроблено механізми захисту судової незалежності (наприклад, через Конституційний трибунал). Автор згадує необхідність балансу між підзвітністю та автономією за участі громадськості (с. 165), але не аналізує, як політична кон'юнктура може ускладнити реалізацію його моделі. Додаткове дослідження цього аспекту, можливо, з прикладами конкретних справ, могло б зробити висновки більш виваженими та підкреслити реальні бар'єри для впровадження запропонованих механізмів.

По-друге, щодо аналізу комунікативної взаємодії судової влади та громадськості без врахування цифрових платформ та соціальних мереж

У першому розділі рукопису «Комунікативна взаємодія судової влади та громадськості» (с. 20-60) автор зосереджується на комунікативній взаємодії, акцентуючи на ролі ЗМІ та інформаційно-медійних центрів як інструментів інформування громадськості. Проте в сучасному цифровому світі соціальні мережі та онлайн-платформи відіграють дедалі більшу роль у формуванні громадської думки та комунікації з державними інституціями. Наприклад, у США суди активно використовують Twitter для анонсів рішень, а в Південній Кореї – YouTube для пояснення резонансних справ. В Україні соціальні мережі також є потужним каналом (наприклад, сторінки судів у

Facebook), але автор не аналізує їх потенціалу в рамках досліджуваної моделі взаємодії судової влади та громадськості. Розгляд цього аспекту міг би доповнити пропозицію створення інформаційно-медійних центрів, зробивши її більш актуальною для цифрової епохи. Здобувачу варто було б деталізувати, як соціальні мережі можуть інтегруватися в комунікативний рівень взаємодії, щоб охопити ширшу аудиторію, особливо молодь.

По-третє, щодо залишення поза увагою дослідження етичних аспектів залучення громадськості до судових процесів.

У другому розділі дисертації «Інтеграційна взаємодія судової влади і громадськості» та третьому розділі «Інституційна взаємодія судової влади і громадськості» (с. 65-165) автор обґрунтовує інтеграційну (суд присяжних) та інституційну (громадський контроль) взаємодію двох інституцій, але не враховує етичних аспектів участі громадян у правосудді. Залучення громадськості, зокрема через моніторинг чи суд присяжних, може створювати етичні дилеми: тиск на суддів, порушення конфіденційності, суб'єктивність та упередженість оцінок. Наприклад, у США громадські кампанії іноді призводять до упередженості присяжних у резонансних справах, а в Польщі – до конфліктів між моніторами та суддями через розголошення даних. Автор зазначає добровільність участі громадян (с. 65), але не пропонує механізмів забезпечення етичних стандартів (наприклад, кодексів поведінки для присяжних чи моніторів). Аналіз цих ризиків і пропозиції щодо їх мінімізації (наприклад, через навчання чи правові норми) могли б збагатити дослідження та зробити його більш практичним.

Згадані зауваження не применшують загальної цінності проведеного дослідження, а маючи дискусійний характер, можуть стати предметом обговорення під час захисту дисертації, де автор матиме змогу уточнити свою позицію.

Висновок. Дисертаційне дослідження Іл'юка Дмитра Дмитровича «Судова влада і громадськість: концепт взаємодії» є актуальною, завершеною та самостійною працею, яка виконана з використанням відповідних методів

дослідження, має теоретичне та практичне значення. Робота відповідає вимогам пунктів 6,7,8,9 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами, внесеними, згідно з Постановами Кабінету Міністрів України № 431 від 21.03.2022 р., № 502 від 19.05.2023 р., № 507 від 03.05.2024 р.), а її автор – Іл'юк Дмитро Дмитрович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

**Професор кафедри міжнародного
та кримінального права
Національного університету
«Львівська політехніка»,
доктор юридичних наук**

Тарас ГАРАСИМІВ

Підпис засвідчую:
**Вчений секретар
Національного університету
«Львівська політехніка»**
к.т.н., доцент

Роман БРИЛИНСЬКИЙ

